

ODBRANA NA DRAVI

Nakon oslobođenja Baranje 51. divizija je izbila na r. Dravu i u toku 29. i 30. novembra nalazila se sa 8. brigadom na levoj obali Drave naspram Osijeka, 7. brigadom u širem rejonu s. Jagodnjak i sa 12. brigadom u širem rejonu s. Kneževo. U to vreme je došlo i naređenje Vrhovnog štaba prema kome 12. korpus treba da preuzme deo fronta na levoj obali Drave sa zadatkom da obezbedi levi bok 3. ukrajinskog fronta i da podrži dejstva 6. i 10. korpusa NOVJ na desnoj obali Drave — u pozadini nemačkog fronta u Sremu.

Saglasno tom naređenju Glavni štab Vojvodine naređuje Štabu 51. divizije da odmah izvrši smenu preostalih delova 3. ukrajinskog fronta i da zaposedne levu obalu Drave od njenog ušća u Dunav da jugoslovensko-mađarske granice. Štab 51. divizije izvršio je sledeći raspored svojih jedinica: jedinice 8. brigade su zaposle levu obalu Drave od njenog ušća u Dunav do pustare Topolik, 13. brigada od pustare Topolik do s. V. Bezdan, a 7. brigada od s. V. Bezdan do s. Torjanci odnosno do jugoslovensko-mađarske granice. Narednih dana sve jedinice su radile na utvrđivanju položaja na obali i razvile živu izviđačku delatnost. Bilo je povremenog puškaranja preko Drave. Izvodili su vojnu obuku, analizirali batinsku operaciju radi izvlačenja iskustva, održavani su vojni i partijski sastanci. Upućene su patrole u Slavoniju radi hvatanja veze sa 6. slavonskim korpusom.

U vremenu od 1. do 10. decembra divizije pod komandom Glavnog štaba NOV Vojvodine izvele su nekoliko akcija u pozadini sremskog fronta. Prvo je 36. divizija prebačena preko Dunava sa zadatkom da zauzme Vukovar, a kasnije je trebalo da zajedno sa 51. divizijom zauzme i Osijek. Ona je zauzela s. Sarengrad, s. Mohovo, s. Opatovac i s. Sotin. a 10. decembra je prodrla u Vukovar, vodila toga dana ulične borbe, a noću 10/11. decembra, pod pritiskom nadmoćnih neprijateljskih snaga, povukla se na levu obalu Dunava.

Posle toga Glavni štab upućuje 16. i 51. diviziju da forsiraju Dravu „na sektoru Valpovo — Moslavina sa ciljem bočnog dejstva na neprijatelja koji uporno brani Vinkovce — Vukovar, kao i u cilju presecanja komunikacije Osijek — Podravska Slatina i Osijek — Našice.”³⁷

Prema zapovesti Štaba 51. divizije³⁸ 7. brigada noću 9/10. decembra forsira Dravu naspram s. Sv. Ana i do ujutro uspeva da prebaci preko reke svoj 2. bataljon, koji bez većeg otpora neprijatelja zauzima s. Bistrince i obrazuje uži mostobran. U isto vreme i 8. brigada otpočinje sa prelazom na svome odseku, ali kada su čamci bili na sredini reke, neprijatelj je osuo jaku vatru, zbog čega se morala odmah vratiti na levu obalu.

Noću 10/11. decembra 7. brigada je prebacila na desnu obalu Drave sve svoje jedinice, koje su zauzele i s. Belišće, osim fabrike odakle se neprijatelj uporno branio. Jedanaestog decembra jake neprijateljske snage podržane tenkovima napadaju brigadu i potiskuju je iz zauzetih sela prema Dravi. Nastala je teška situacija i Stab brigade naređuje povlačenje na levu obalu. Samo krajnjim zalaganjem, snalažljivošću i hrabrošću boraca u zaštitnim delovima brigada je uspela da se prebaci preko Drave, osim jednog voda koji se prebacio sutradan. Da bi se olakšala situacija kod 7. brigade, jedan bataljon 8. brigade noću 11/12. decembra prebacuje se preko Drave i zauzima s. Bijelo Brdo. Međutim, neprijatelj brzo interveniše jakim snagama i bataljon se povlači, ali pošto mu je odsečena odstupnica prema Dravi, on se povlači kroz

³⁷ Arhiv VII, k. 295, reg. br. 3—2/1, depeša br. 87.

³⁸ Arhiv VII, k. 1401, reg. br. 25—1 i 26—1.

Slavoniju prema 6. korpusu sa čijim delovima i uspostavlja vezu, pa se tek 22. decembra vraća u sastav svoje brigade. U isto vreme kada su se delovi 51. divizije prebacili preko Drave kod Valpova, to isto su učinili i delovi 16. divizije kod D. Miholjca.

*Borci 1. bataljona 8. vojvodanske brigade prelaze Dravu
11. decembra 1944.*

Sve ove akcije se ne mogu nazvati uspešnim, ali su one naterale neprijatelja da dovede i postavi u odbranu na Dravi nove jedinice, pa je samim tim nešto postignuto. Međutim, to je opet stajalo 51. diviziju dosta žrtava. Ona je imala 71 poginulog, 143 ranjena i 144 nestala borca, od čega na 8. brigadu otpada 8 poginulih, 12 ranjenih i 18 nestalih (koji su se uglavnom podavili), ne računajući gubitke onog bataljona koji je povremeno ostao u Slavoniji, a na 7. brigadu 63 poginula, 131 ranjenih i 126 nestalih boraca (od njih se veći broj podavio). Neprijatelju su naneti gubici od oko 300 vojnika izbačenih iz stroja od kojih je 15 zarobljeno. Uništeno je ili oštećeno 6 tenkova. Zašto je došlo do ovih napada, teško je reći. Na to su mnogo uticali i povoljni izveštaji obaveštajaca i izvi-

đača, koji su uglavnom govorili o malim snagama neprijatelja, o njegovom povlačenju na zapad itd. Glavni štab je konsultovao štabove divizija i kada su ovi dali povoljno mišljenje, doneta je i odluka.

Od 13. decembra 1944. do polovine januara 1945. jedinice 51. divizije su se nalazile u odbrani na položajima duž leve obale r. Drave od bivše jugoslovensko-mađarske granice do ušća r. Drave u r. Dunav, sve do smene od strane bugarskih jedinica, sa zadatkom da po svaku cenu spreče neprijateljska dejstva usmerena prema levoj obali.

Borbeni raspored 51. divizije u odbrani bio je sledeći:

— 8. brigada se nalazila na položajima od ušća r. Drave u Dunav do s. Topolik; 12. brigada od s. Topolik do Babinog graba; 14. brigada od Babinog graba do bivše jugoslovensko-mađarske granice; 7. brigada u divizijskoj rezervi u s. Beremendu. Ona će kasnije zameniti 14. brigadu na položajima, a ova će doći u rezervu. Odbranu divizije podržavao je jedan divizion (dve baterije) sovjetskih topova 76 mm ZIS sa položaja kod pustare Đorđev dvor južno od s. Bolman i dva diviziona divizijske artiljerije sa položaja kod Male pumpe južno od Darde. Dužina odbrambenog položaja divizije iznosila je 70 km. Levo krilo položaja naslanjalo se na velikku prirodnu prepreku Dunav, a desno na jedinice 16. divizije. Sama odbrana je bila olakšana time što se pred njom nalazila prirodna vodena prepreka r. Drava. Za glavni odbrambeni položaj uzet je nasip koji se proteže duž obale na udaljenosti od 2 do 4 km.

U toku toga vremenskog perioda na frontu 51. divizije vladalo je relativno zatišje uz slabiju obostranu vatrenu delatnost. Međutim, izviđačka delatnost svih jedinica divizije na desnoj obali r. Drave bila je vrlo intenzivna i skoro svakodnevna. Desetog januara u sukobu sa neprijateljskom jačom patrolom na onostranoj obali ubijeno je 7 nemačkih vojnika i 2 vojnika zarobljena, od kojih su dobijeni dragoceni podaci o rasporedu i jačini neprijateljskih snaga. Pored toga, u ovom periodu je, prema podacima dobijenim od izviđačkih organa, artiljerijskom i minobacačkom vatrom izbačeno iz stroja oko 60 neprijateljskih vojnika, dok je sličnim dejstvom ne-

prijatelja u jedinicama 51. divizije poginulo 4 borca i 40 ranjeno.

Period relativnog zatišja svi štabovi jedinica 51. divizije iskoristili su za obilaske svojih odbrambenih odseka radi poboljšanja rasporeda i povećanja gotovosti i budnosti. Takođe su izvršene sve pripreme za miniranje leve obale r. Drave, naročito na onim mestima gde se moglo očekivati forsiranje reke od strane neprijatelja. Pored toga, ovaj period je u diviziji iskorišćen za intenzivnu vojnostručnu i političku obuku boraca, kako bi se otklonile greške i slabosti uočene u dotadašnjim borbama. Vrhovni štab i Štab 3. armije su početkom januara upozorili štabove divizija da, i ako su divizije brojčano narasle od tri na deset i više hiljada, i ako su preoružane najmodernijim naoružanjem i ostalim tehničkim sredstvima, ipak one nemaju onu udarnu snagu koja bi odgovarala takvoj jačini u ljudstvu i naoružanju. Uzrok za to treba tražiti u tome što su te jedinice popunjene velikim brojem novog ljudstva koje nema skoro nikakvog vojničkog znanja. Ranije, dok su te jedinice vodile borbu na partizanski način, gubici su se popunjavali takođe neizvežbanim ljudstvom, ali je ono postepeno kroz borbu, koja je po vremenu i mestu u skladu sa situacijom i partizanskom taktikom određivana od naših štabova, sticalo borbenost i vojničko znanje. Međutim, sada u frontalnim borbama, kada se to novo ljudstvo odmah ubacuje u najžešće frontalne okršaje, za neko postepeno obučavanje, privikavanje i sticanje iskustva za to nema vremena. Zbog neobučenosti u rukovanju postojećim naoružanjem, kao i u zauzimanju zaklona, ukopavanju i dr. sve jedinice su u proteklim frontalnim borbama imale veoma velike gubitke. Da bi se to koliko-toliko otklonilo, ukazuje se komandirima i komandantima da svom ljudstvu moraju posvetiti najveću pažnju, te da se s njim pre stupanja u prve borbe obavi osnovna obuka, iskorišćavajući za to svaki pogodan moment. U vezi s tim naređeno je da se sve jedinice ubuduće popunjavaju iz dopunskih bataljona i brigada, koje su se nalazile u pozadini na oslobođenoj teritoriji (za jedinice 3. armije u Vojvodini), gde postoje svi uslovi za intenzivno obavljanje obuke i upoznavanje boraca sa savremenim naoružanjem.

Sve ovo se naročito odnosilo i na 51. diviziju koja je u frontalnim borbama na Batinskom mostobranu pretrpela velike gubitke upravo zbog pomenutih nedostataka. Zbog toga je Štab divizije, kao i svi niži štabovi, iskoristio prvu polovinu januara za obučavanje boraca i starešina u rukovanju sovjetskim naoružanjem, zatim na zauzimanju zaklona, ukopavanja i dr. Politički rad unutar jedinica brigada je takođe bio intenzivan sa težištem na podizanju borbenosti i morala.

Pored toga je Štab divizije preduzeo mere za uvođenje potrebne vojničke discipline i bezuslovnog potčinjavanja i izvršavanja naređenja starešina. U okvirima tih mera naročito je skrenuta pažnja da se mora postići da odnos između starešina i boraca, kao i između nižih i viših starešina, mora biti strogo vojnički, da se familijarnost mora odbaciti kao štetna, da oslovljavanje mora biti po činu, a pozdravljanje vojnički. Da bi se to postiglo, u svim jedinicama se izvodila obuka u tom smislu. Takođe su preduzete mere da se sprovede snabdevanje jedinica isključivo preko nadležnih štabova i intendantura, a da se spreči samovoljno snabdevanje putem konfiskacije ili rekvizicije iz pojedinih preduzeća i magacina, kao i oduzimanje od seljaka konja i druge stoke, raznih namirnica i drugih potreba, već da to treba tražiti, ukoliko zatreba, od narodnooslobodilačkih odbora.³⁹

U okviru reorganizacije NOV i POJ naredbom Vrhovnog štaba br. 1 od 1. januara 1945. godine formirana je 3. armija od jedinica dotadašnjeg Glavnog štaba NOV i POJ Vojvodine i 12. korpusa. U sastav 3. armije ušle su 16, 36. i 51. divizija (divizije ranijeg 12. korpusa), a u operativnom pogledu 6. korpus (12. i 40. divizija) i 10. korpus (32. i 33. divizija). Za komandanta 3. armije postavljen je general-lajtnant Košta Nad, za političkog komesara pukovnik Branko Petričević i za načelnika Štaba

³⁹ Arhiv VII, k. 1397, reg. br. 1—1/1; k. 1396, reg. br. 22—6; k. 293A, reg. br. 2—1/14; k. 951, reg. br. 50—3.

pukovnik Vukašin Subotić. Za zamenika komandanta je naknadno postavljen pukovnik Mate Jerković. Štab 12. korpusa, koji je 1. januara prestao da postoji, ponovo je formiran 11. januara. Za komandanta korpusa postavljen je 16. januara general-major Gligo Mandić, a za politkomesara potpukovnik Jovo Kapičić.⁴⁰

U to vreme Štab 3. armije imao je pod svojom komandom tri korpusa sa ukupno sedam divizija. Na dan formiranja 3. armija je imala ukupno 49.394 borca i rukovodioca, 8.507 konja, 158 raznih topova, 17 haubica, 705 minobacača, 246 mitraljeza, 39 pa-mitraljeza, 2.176 puškomitraljeza, 6.739 automata, 285 pt-pušaka, 23.800 raznih pušaka i 182 motorna vozila. Bila je velika razlika o brojnom stanju i naoružanju između 16, 36. i 51. divizije, koje su bile popunjene do pune formacije (7—10.000 boraca) i preoružane sovjetskim naoružanjem, i divizija 6. i 10. korpusa, koje nisu imale te mogućnosti, te su ostale u okvirima jačine partizanskih divizija (2—5.000).

Na dan formiranja 3. armije 51. divizija je imala u svom sastavu pet brigada i ostale prištapske jedinice i jedinice rodova i službi sa ukupno 11.342 borca, od kojih 615 drugarica — 7. brigada 1937—40; 8. brigada 1533—83; 12. brigada 1622—84; 14. brigada 2123—103; art. brigada 915—35; ostale jedinice i ustanove 2942—270, a od naoružanja 5121 pušku, 46 pt-pušaka; 71 mitraljeza, 453 puškomitraljeza, 10 pa-mitraljeza, 1390 automata, 73 topa, 164 minobacača, 3007 konja, 27 motornih vozila i dr.

⁴⁰ Arhiv VII, k. 291, reg. br. 1—1/3; k. 299, reg. br. 3—94/1; k. 295, reg. br. 5—1; k. 486, reg. br. 10—3; k. 215, reg. br. 1—4; k. 293A, reg. br. 4—1/8, 3—1/6.